

TEKE ADI VE YÖRESİ ÜZERİNE

Mehmet AK*

Öz

Teke Yöresi, merkezinde Antalya'nın bulunduğu doğuda Köprüçayı, batıda Eşen Çayı, kuzeyde Toros dağlarının üzeri, güneyde Akdeniz ile çevrili coğrafi alan içerisinde kapsar. Fiziki coğrafya şartlarına göre çerçevesi çizilen yöre, Osmanlı Devleti hakimiyetine 1423 yılında kesin olarak girer ve Teke Sancağı adı ile teşkilatlandırılıp Anadolu Beylerbeyliğine bağlanır. Yöre adı, Tekeoğulları beyi Emir Mübârizü'd-din Mehmed Bey'e dayandırılrsa da, Antalya'nın fethinden sonra doğudan batıya yapılan göçler ve iskân siyaseti çerçevesinde yöreye Türkmenlerin yerleştirilmesi düşünüldüğü zaman bu adın Teke Türkmenlerinden gelmiş olması daha güçlü bir ihtimaldir. Tarihi ve fiziki coğrafyayı göz ardı ederek yöre adı üzerinde farklı söylemlerde bulunup, bambaşka bir coğrafyayı Teke Yöresi olarak nitelendirmek iskân politikası gereği fethedilen yerlere Türkçe ad verme ve Türkleştirme siyasetine gölge düşürdüğü gibi tarihi ve kültürel değerlerin halk belleğinden kaybolmasına zemin hazırlar. Teke Yöresi kültürünün merkezden çevreye doğru yayılması doğal bir süreç olup bu farklı şekillerde değerlendirilemez ve dayanak noktası olamaz.

Anahtar Kelimeler: Antalya, Teke, Teke Yöresi, Teke Türkmenleri, Teke Yörükleri.

ABOUT THE NAME AND REGION OF TEKE

Abstract

The Teke region, of which Antalya is in the center, covers the geographical area surrounded by Köprüçayı in the east, the Eşen stream in the west, the Taurus Mountains in the north, and the Mediterranean Sea in the south. The region, which is framed according to physical geography conditions, entered the domination of the Ottoman Empire in 1423, and it was joined to the Beglerbegi of Anatolia after organized by the name of Teke Sanjak. Although the name of the region is based on Emir Mübârizü'd-din Mehmed, the Bey (Principal) of Tekeogullari, it is more likely that the name of the region came from the Teke Turkmens. Because, Turkmens were settled down in the region within the framework of the migration from east to west and the politics of housing after the conquest of Antalya. By ignoring the historical and physical geography, making different discourses on the name of the region and defining a different geography as Teke region obscure the politics of Turkish naming and Turkishization in the conquered places due to the policy of housing. It also prepares the ground for the disappearance of historical and cultural values from the memory of the people. The spreading of Teke region culture from the center to the surroundings is a natural process which cannot be evaluated in different ways and cannot be the mainstay.

Keywords: Antalya, Teke, Teke region, Teke Turkmens, Teke Yoruks.

1. GİRİŞ

Teke Yöresi'nin Türk hakimiyeti altındaki tarihi gelişim süreci, Antalya'nın, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 5 Mart 1207 tarihinde fethi ile başlar. I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümü ile şehir bir ara elden çıkar ancak I. İzzeddin Keykavus'un gerçekleştirdiği kuşatma ile 22 Ocak 1216 tarihinde geri alınır ve şehirde kesin hakimiyet sağlanır (İbn Bîbî, 2015: 37-38, 49-50; Turan, 1996: 284, 310; Kesik, 2006: 6-8). Türkiye Selçuklu Devleti, 1243 Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilince Anadolu'da otoritesi sarsılır. Bu savaştan sonra Moğol baskısı artarken Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devletinin hakimiyeti kaybolur ve Teke Yöresi'nde de etkisini yitirir. Bu gelişme üzerine

Hamidoğulları Beyi olan Dünder Bey 1317-1318 yılları arasında Antalya'yı ele geçirir ve şehrin idaresini kardeşi Yunus Bey'e verir. Böylece Hamidoğulları'na geçen Antalya'da bir asır sürecek olan ve Tekeoğulları olarak bilinen Teke kolunun hakimiyeti başlar ve Antalya Yunus Bey'in soyundan gelenlerin idaresinde kalır (Uzunçarşılı, 1988: 62, 67-68; Emecen, 1991: 233; Kofoglu, 2006: 132, 181).

Yörede Teke kolunun hakimiyetinin başlamasından bir süre sonra 1333 yılında Antalya'yı ziyaret eden İbn Batuta, (2004: 402-403, 446) Antalya sultanlığından bahsederken aynı dönemlerde Antalya beyliğinden bahseden El-Ömerî, (2014: 169) de merkez olarak Antalya'yı gösterir ancak beyliğin bulunduğu coğrafi alan ile ilgili verdiği yön ve yer hatalıdır (Yücel, 1991: 202). İlerleyen dönemlerde beylik, Teke adı ile anılmaya başlandığı gibi El-Kalkaşendî, (1915: 346) 1412 yılında kaleme aldığı (İpşirli, 2001: 264) Subhu'l-a'sâ adlı eserinde Karasârû't-Teke şeklinde Teke Karahisarı'ndan (Serik) bahsederken yine 1425 yılında kaleme alınan (Dilek, 2010: 551) Zafernâme adlı eserde Şerefü'd-din Ali Yezdî, (1888: 464) yöre için Teke İli tabirini kullanır.

Teke İli, Yıldırım Bayezid döneminde Anadolu'da Türk birliğini sağlama faaliyetleri çerçevesinde 1390 yılında Osmanlı Devleti hakimiyetine geçer ancak 1402 Ankara Savaşı'nda geçirilen sarsıntı üzerine elden çıkar. Bu sarsıntıdan sonra II. Murad zamanında 1423 yılında kesin hakimiyet sağlanır ve sancak olarak teşkilatlandırılıp Anadolu Beylerbeyliğine bağlanır (Tekindağ, 1977: 57-58; Uzunçarşılı, 1982: 53, 402; Emecen, 1991: 233-234; Merçil, 1997: 299; Tekindağ, 2001: 126; Armağan, 2006: 98-99; Çelik, 2011: 345).

Böylece Osmanlı Devleti hakimiyetine giren Teke Yöresi, Antalya merkezli Antalya Körfezi ve çevresinde kurulan Teke Sancağı'nın mülki sınırları içerisinde kapsar. Genel olarak güneyde Akdeniz, kuzeyde Toros sıradağlarının üzeri, doğuda Köprüçayı, batıda Eşen Çayı ile çevrili olan coğrafi alan sancağın doğal

sınırlarını belirlediği gibi mülki idarenin çerçevesi de bu coğrafi şartlara göre çizilir. Buna göre Teke Sancağı'nın, doğuda Alaiye Sancağı'na bağlı Manavgat Kazası, batıda Menteşe (Muğla) Sancağı'na bağlı Meğri (Fethiye) Kazası, kuzeyde Hamid (Isparta) Sancağı ve Terkemış (Burdur) Sancağı ile sınırı bulunur (Ak, 2015: 1; Karaca, 2002: 64; Akbayar, 2003: 27, 67, 115-116).

2. TEKE ADI

Fethedilen bir yer iskâna açılırken iskân edilen ahalinin iskân yerine kendileri ile ilgili şahıs, oba, oymak ve boy adları yanında sosyal hayata dair çeşitli isimler vermeleri doğal bir süreçtir (Eröz, 1986: 39). Bu çerçevede Teke adı hakkında farklı görüşler bulunmakla birlikte Hamidoğulları'nın Antalya kolunun Emir Mübârizü'd-din Mehmet Bey zamanında Teke İli olarak anılmaya başlandığı ve Teke Bey olarak da tanınan bu zattan sonra Tekeoğulları adını aldığı görüşü vardır. Mübârizü'd-din Mehmed Bey, Kıbrıslıların 24 Ağustos 1361'de yaptıkları çıkarma ile Antalya'yı kaybedince amansız bir mücadeleye giriştiği gibi 14 Mayıs 1373 tarihinde şehri geri almayı başarır. Bu tarihler arasında şehri geri almak için inatla savaşmasından dolayı Teke Bey olarak tanındığı ileri sürülür. Zincirkıran ve Kacuk lakabı ile de tanınan Emir Mübârizü'd-din Mehmed Bey'den (Tekindağ, 1977: 63, 65-67; Tekindağ, 2001a: 124; 2001b: 128-131) Kıbrıs kroniklerinde "Taca, Tacca, İl Tacca, Al Tacca, Taca Emiri, Signor Della Terra, Turco, İl Turco ve El Turco" şeklinde bahsedilmesi (Makhairas, 1932: 105-119, 189, 303-305, 345; Amadi, 1891: 430, 441; Strambaldi, 1893: 47-49, 128-129, 148; Tekindağ, 1977: 65; Tekindağ 2001b: 129) ve mücadelecî yapısı böyle bir yoruma zemin hazırlamış olsa da (Tekindağ, 1977: 66; Tekindağ, 2001b: 131) Mehmet Bey'e atfedilen bu sıfatın hakim olduğu yöre adından kaynaklandığı ve Teke Beyi anlamı taşıdığı da muhtemeldir.

Ayrıca Osmanlı Devleti'ne ait tahrir ve evkaf kayıtlarının Mehmet Bey'in Teke Bey olarak anıldığı konusunda şüpheye yer bırakmadığı belirtilir (Karaca, 2002:

42). Yine yöreye adını veren Teke, İğdir boyunun kethüdasının oğlu olarak gösterilirken (Yazıcızâde Ali, 2009: 907; Mehmed Neşrî, 1949: 51) Alaaddin Keykubad'ın, Teke Paşa'yı Antalya etrafında bulunan yerlere bey eylediği belirtilmekle (Şikârî, 2005: 102) birlikte Türkiye Selçuklu Devleti'nin inkırazı esnasında ümeradan Teke Bey adında birisinin yörede bir müddet hükümet etmesinden dolayı yörenin Teke İli namıyla şöhret bulup, Teke denildiği ifade edilir (Şemseddin Sami, 1891: 1664).

Teke adı ile ilgili bu yaklaşım dışında önemli olan hususlardan birisi de Türkistan coğrafyasındaki Teke Türkmenleri ile kurulan bağıdır. Doğudan batıya doğru 11. yüzyıldan sonra büyük Türkmen akınları (Atabeyli, 1940: 213) yaşanırken tarihi rivayet ve efsanelerde 12. yüzyılda Karatav Dağı etekleri ve Sirderya'nın orta akımlarından Nurata dağlarına, Mangışlak Bölgesine ve Horasan'a yapılan büyük Türkmen göçlerinden bahsedilir ve bu Türkmen boyları arasında Teke Türkmenlerinin de adı zikredilir (Agacanov, 2013: 337). Türkmenistan'da Ahalteke, Merv ve Tican bölgesinde yaşayan ve Salur Boyunun bir kolu olarak gösterilen Teke Türkmenlerinin Ötemiş ve Toktamış oymaklarının birçok obası olup (Togan, 1981: 72-76) Teke Türkmenlerinin Salur ilinden Toy Tutmaz'ın oğulları olduğu belirtilir (Ebülğazi Bahadır Han, t.y.: 72). Teke Türkmenlerinden 11. ve 12. yüzyıllarda ayrıldığı düşünülen ve 13. yüzyılda Anadolu'da görülen Teke Boyundan bahsedilirken (Necef ve Annaberdiyev, 2003: 238) Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşayan Teke ve Tekeli adı taşıyan Yörük oymağının varlığı dikkat çeker (Türkay, 2005: 139, 611).

Teke Oymağının Teke adını, bir şahıstan aldığı ileri sürülüp Antalya vilayetinin eski adı olan Teke'nin bu oymakla hiçbir ilgisi olmadığı belirtilse de (Sümer, 1999: 465; Sümer, 2001: 123) Tekeler, Anadolu'ya gelen Oğuz boylarına bağlı el, oymak ve obalardan Salur Boyu içerisinde gösterildiği (Lezina ve Superanskaya, 2009: 43-46) gibi Antalya ve çevresinde Salur adını taşıyan oymak ve köylerin

varlığına bağlı olarak Teke adının onlardan gelmiş olabileceği ihtimali üzerinde durulur (Ünal, 1996: 224; Karaca, 2002: 26). Bunlar ile Teke Yöresi'ndeki Türkmenler arasında bağ kurmak muhtemel olup (Kırzioğlu, 1995: 120-129) bu etnik rabıtaya zemin hazırlayan çeşitli hususlar bulunur. Doğudan batıya doğru gerçekleşen fetih hareketleri ve izlenen iskân siyaseti yanında 10. ve 11. yüzyıllarda cereyan eden Türk göçü ile 13. yüzyılın ilk yarısında yaşanan Moğol istilası ve ikinci büyük göç dalgası (Turan, 1996: 5-8; Necef ve Annaberdiyev, 2003: 197-199) neticesinde Türkmenler akın akın Anadolu'ya geldikleri gibi bir Bizans müellifine göre Moğol istilasından kaçan Türkmenlerin akın ettiği yerlerden birisi de Antalya olup Moğol istilası onların felaketine değil saadetine sebep olurken (Turan, 1997: 304), çeşitli siyasi, askeri ve ekonomik etkenler yanında Antalya'nın fethinden sonra yöreyi Türkleştirme siyasetinin bir neticesi olarak Teke Türkmenlerinin yöreye yerleştirilmeleri ve yörenin böylece onların adını almış olması güçlü bir ihtimal olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede Türkiye Selçuklu hükümdarlarının Antalya'yı fethi üzerine buraya iskân ettikleri Teke Türkmenlerinden dolayı Antalya taraflarına Teke Eli veya Teke İli denildiği gibi bundan sonra Antalya'ya vali olarak atanarlara da Teke Beyi ismi verildiği ileri sürülür. Doğudan gelen büyük Türkmen akınları ve Teke Türkmenlerinin yörede yerleşmeleri dolayısı ile Antalya'nın Teke ili adını aldığı ifade edilirken (Atabeyli, 1940: 213; Koca, 2012: 113) fetihden sonra Türk hakimiyetine giren yöreye iskan siyasetinin bir gereği olarak yöreyi Türkleştirmek üzere, Hârezm ve Serahs taraflarında bulunan ve kadim bir Türkmen grubu olan Teke Türkmenlerinden batıya doğru göç edip Anadolu'ya gelenler yerleştirilirken yörenin Teke İli adıyla anıldığı ve beylerine de Teke Beyi adı verildiği belirtilir (Ahmed Vefik Paşa, 1293/1876: 404; Ahmet Vefik Paşa, 2000: 374; Ali, 1340/1924: 82; Uzunçarşılı, 1933: 96; Uzunçarşılı, 1988: 67; Karaca, 2002: 25; Tızlak, 2006: 27). Antalya'nın fethinden sonra *"Ol memleketün sahraları ve bişeleri Egdır'den Yörük eviyle doldu ve baskaklık için anlara kışlak*

verildi” (Yazıcızâde Ali, 2009: 239) ifadeleri ile Teke Yöresi’ne 13. yüzyıldan itibaren ekseriyetini Üçokların teşkil ettiği Türkmen topluluklarının yerleştirilmeleri çerçevesinde (Tekindağ, 1977: 55; Tekindağ, 2001a: 125) Salur Boyunun Üçöklara tâbi olması (Yazıcızâde Ali, 2009: XLVIII) ve Teke Türkmenlerinin de Salur Boyunun bir kolu olarak gösterilmesi bu tezi doğrular (Ebülğazi Bahadır Han, t.y.: 72). Ebul Fida’nın 1321 yılında hacdan gelenlerin beyanlarına istinaden bu yörede Hamidoğulları Türkmenlerinin bulunduğunu, Antalya ile Konya arasındaki dağların da bunların adlarını taşıdıklarını zikretmesi de kayda değer bir durumdur (Tekindağ, 1977: 55-56; Tekindağ, 2001a: 125).

Yine Hamidoğulları’nın esasen yöreye yerleştirilen ve Türkiye Selçuklularının hizmetinde bulunan Teke Türkmenleri arasından çıktıkları ihtimali üzerinde durulurken (Erten, 1955: 5; Üçok, 1955: 75; Sofyalı Ali Çavuş, 1992: 28; Darkot, 2001: 460) Teke Türkmenlerinin, Türkiye Selçuklularının çöküşü üzerine beyleri ile bağımsızlıklarını ilan ettikleri (Ahmed Refik, 1340/1924: 66-67; Sofyalı Ali Çavuş, 1992: 28) ve aynı zamanda Tekeoğulları’nın, Antalya ve yöresinde Hamidoğulları’nın bir kolu şeklinde ortaya çıkıp yörenin adına izafeten Tekeoğulları, Teke beyleri diye anıldıkları ifade edilir (Kofoğlu, 2011: 348). Yöreye yerleştirilen Teke Türkmenlerinin adının, daha sonraları Kıbrıslılara karşı, Antalya’yı inatla savunan Mübarizü’-din Mehmed Bey’e sıfat olduğu ve ondan sonra Antalya ve çevresine verildiği tezi benimsenirken (Tızlak, 2010: 153) Teke İli adının Hamidoğulları’nın Antalya şubesine hakim Tekeli Türkmen ailesine dayandığı belirtilir (Çelik, 2011: 344). Teke Eli kavramının genel olarak Türkmenlerin yatağı ve özellikle Anadolu’nun değişik yerlerinde dağınık vaziyette yaşayan Teke Türkmenlerinin yurdu anlamında kullanıldığı da ifade edilir (Tızlak, 2010: 153).

3. TEKE YÖRESİ

Teke adı ile ilgili ikilem yanında coğrafi olarak yörenin neresi olduğu hususunda da belirsizlikler ve çarpıtmalar vardır. Teke Yöresi'nin son zamanlarda zihinlerde yer değiştirmiş gibi bir görüntü arz etmesi ve özellikle Burdur ahalisinin, Teke Yöresi adını sahiplenmek istemesi, hatta yöre adının yola dikilen bir teke heykeline indirgenmeye çalışılması tarihi hakikatler ile uyumsuz. Terkemış Yöresi, Teke Yöresi kültür coğrafyası içerisine dahil edilse bile bu durum tarihi ve fiziki coğrafya ile örtüşmez. Teke kavramı ister Teke Bey'e, ister Teke Türkmenlerinin yerleştirilmesine atfedilmiş olsun, yörenin Tekeoğulları Beyliği dönemi sınırları ile Osmanlı Devleti döneminde coğrafi şartlar göz önünde bulundurulmak suretiyle oluşturulan idari birim Teke Sancağı sınırları yanında görünürdeki ve hafızalardaki var olan gerçeği değiştirmez.

Yöre, türlü derecelerden birtakım özellikleri bulunan kendine mahsus görünüşü olan bölgecik olarak tanımlanırken bir yörede her çeşit doğal olay yer tuttuğu gibi insanın ortaya koyduğu işler de bu doğal olaylarla yan yana ve iç içedir (İzbırak, 1992: 361). Bu tanıma göre, Antalya Körfezinden başlatılıp, Eşen Çayına kadar olan alanı Teke Yöresi olarak adlandırmak (Saraçoğlu, 1968: 98; Atalay, 2015: 561) yöre kavramı çerçevesinde ciddi olarak tartışılacak bir konu olduğu gibi coğrafya literatüründe Teke Yöresi'nin sınırları belirlenirken ölçütün ne olduğu da belli değildir.

Bir yörenin, yanındaki ya da yakınındaki başka yörelerle çeşitli ilgisi olur. Zaman içerisinde yöre az, ya da çok değişime uğrayabilir. Bunların sonucunda el değmemiş yörelerden, doğal özelliğini az çok saklamış yörelere, zorlanarak bozulmuş, varlıkları tükenmiş yörelere, insan eliyle bilgiye dayanarak gittikçe işlenmiş ve gelişmiş yörelere, değişmekte olan yörelere kadar çeşitli yöreler vardır. Yöredeki olaylar sadece, yerinde duranlardan ibaret değildir. Yörede yaşayan, yer değiştiren canlılar da bulunduğu yörenin özelliği içine girer (İzbırak,

1992: 362). Bu çerçevede tarihi coğrafya göz ardı edilerek bir yöre ismi belirlemeye çalışmak fiziki coğrafya ile örtüşmediği gibi Terkemış Sancağı, Teke Yöresi'nin bir art bölgesi olup Teke Yöresi kültür coğrafyası ile ilişkilendirilebilir (Dinar, 2015: 284) ancak Terkemış Yöresi'ni, Teke Yöresi olarak adlandırmak tarihi bir yanılığ olmaktan öteye geçemez. Zaten tarihi ve fiziki coğrafyanın dışına taşan Teke Yöresi kültür coğrafyası (Veren, 2015: 412) merkezden çevreye doğru geniş bir alanda yayılış gösterir.

Ayrıca geçmiş yıllarda yapılan Teke Yöresi Sempozyumu adının neye göre verildiği belli olmadığı gibi sunulan bildiriler incelendiği zaman Teke Yöresi'nin sınırları tam olarak çizilememiştir. Popüler bir yaklaşımla Teke Yöresi'nin merkezi olarak Burdur'u göstermek (Çine, 2015: 799) bilimsel bir bakış ile ilişkilendirilemeyeceği gibi aynı şekilde Burdur'u yörenin merkezine alıp Teke Yöresi adını, Yörük kültürü ve keçi yetiştiriciliğine bağlamanın, (Üstüner, 2015: 1583) Evliya Çelebi'nin yöre için, Tekeleri çoktur ve Teke vilayeti diye ondan kalmıştır (Evliya Çelebi, 2011: 299) yakıştırmasından hiçbir farkı yoktur. Yine tarihi coğrafya ve yörenin tarihi sürecine dair hiçbir kaynağı dikkate almadan Burdur'u, Teke Yöresi'nin kültür merkezi olarak gösterip, Teke Yöresi kültürünün Antalya'da görülmesini Burdur ve çevresinden Antalya'ya yapılan göçlere bağlayan popüler bakış açısının (Yıldız ve Kazan, 2009: 1692-1693) ilmi hiçbir tarafı olmadığı gibi bu popüler yaklaşım Teke Yöresi adıyla düzenlenen sempozyumda sunulan bildirilerin bir kısmında atıf almıştır. Yapılan sempozyumda, Teke Yöresi ile ilgili yaklaşım hem fiziki hem tarihi coğrafya ile örtüşmediği gibi fiziki coğrafya açısından Teke Yöresi'nin sınırları doğru çizilemezken zaten Burdur, bu hatalı tanımlamanın içerisine de girmez.

Öte yandan Teke ismini, Karasârü't-Teke şeklinde zikreden el-Kalkaşendî'nin, (1915: 346) bahsettiği yer Teke Karahisarı olarak bilinen Serik olup (Tekindağ, 1977: 55; Tekindağ, 2001a: 125) Teke Yöresi Serik çevresini kapsar. Bu

çerçeve de Teke Yöresi ve Teke Sancağı adı dışında Karahisar-ı Teke Kazası yöresinin neresine konulabilir? Bu durum, yöre içerisinde Antalya Körfezinin batısını dikkate alıp doğusunu ihmal etmenin en açık delili olarak tezahür eder. Osmanlı Devleti'nden sonra halk arasında Teke adı yörede uzun süreden beri yaşatılır. Serik ile Antalya arasında meskun olup Isparta sınırları içerisindeki Anamas yaylalarına çıkan Yörüklerin, Antalya ve Serik için hâlâ Teke adını kullanmaları ve sahil kesimi için bu tabirin zihinlerde yerleşmiş olması, tarihi coğrafyanın halk belleğinde yaşatılması ile doğrudan ilintilidir. Yöre Yörükleri, bu sahayı kapsayan kırsal alanları için ayırım yapmaksızın genel olarak Teke adını kullanırlar. Teke, bir anlamda onların dilinde sahil bölgesini ifade eder ki körfezin batısında yaşayan ahalî sahil kesimi için seyil tabirini kullanırken doğusunda, Antalya ve Serik arasında, yaşayanlar Teke tabirini kullanırlar (Ak, 2008: 291; Ak, 2010: 332; Ak, 2015: 5). Manavgat ahalisi de Köprüçayı'ndan itibaren Serik tarafını Tekeliler olarak adlandırırırlar (Saraçoğlu, 1968: 487).

Ayrıca Teke Yöresi'nin Bucak Ovası'ndan Akseki ötesine kadar yayıldığı da belirtilir. Kendi yörelerini Hamid Eli olarak nitelendiren Tefenni ve Burdur halkı, yörede doğudan batıya coğrafi bir sınır olan sıradağın Bucak, Elmalı ve Korkuteli'nden Antalya'ya doğru olan yerlerini Teke çukuru veya yüzü olarak adlandırıp Teke tarafını sahil, kendi taraflarını yayla olarak sayarlar. Bucak ahalisinin ise Burdur tarafına Hamid yüzü veya Hamid demeleri dikkat çeker (Saraçoğlu, 1968: 3-4, 238, 262). Bu çerçevede yöre, Burdur ahalisinin de zihninde Teke olarak yerleşirken bu durum tarihi coğrafya ile açıkça örtüştüğü gibi Teke Yöresi'nin bulunduğu yer ile ilgili herhangi bir kargaşaya meydan vermez.

4. SONUÇ

Teke Türkmenlerinin yerleşim alanı olan Teke Yöresi, Osmanlı Devleti hakimiyetine geçtikten sonra oluşturulan idari birim olan Teke Sancağı'nın

coğrafi şartlara göre çizilmiş doğal sınırları içerisinde kapsar. Fiziki ve tarihi coğrafya olarak Teke Yöresi'nin tanımı ve sınırları belli olup, herkese göre bir Teke Yöresi tanımı yapılamaz. Bir yer iskâna açılırken nüfus yerleştirme, Türkçe ad verme ve orayı Türk eserleri ile donatma Türk damgasını vurmanın temel yöntemleri içerisinde ilk sıralarda gelir. Bir coğrafi bölgeye gelişigüzel ve amaçsız bir şekilde isim verilemez. Bu çerçevede Teke Yöresi, Teke Türkmenleri ile olan tarihi bağ yanında yöreye Türk damgasının vurulması ve ad verme geleneği ile doğrudan ilgili olup bu adın coğrafi olarak yer değiştirmemesi gerekir. Eğer değişirse coğrafi gerçek ile tarihi ve kültürel hakikatlerin ihmal edilmesine ve araştırmalar boyutu ile de karmaşalar yaşanmasına neden olur.

Yer adları, Türk damgası ve tarihi geçmiş açısından önemini korurken coğrafi bir mekan üzerinde tarihi izleri günümüze ve geleceğe taşıdığı gibi bir toplumun hafızası, milli temel değeri olup, geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kuran en önemli unsurdur. Yer adlarının verilmesi tesadüfi olamaz. Dolayısı ile verilmesi nedeni ve kaynağı ilgili yörede yaşayan ahalinin geçmişi hakkında önemli ipuçları verir.

Sınır olarak komşu olan Teke, Terkemiş, Hamid ve Menteşe yörelerini coğrafi olarak iyi ayırt etmek gerektiği gibi kavramlar ve idari birimler birbirinin içerisine girmemelidir. Bunlardan Burdur merkezli sancağın ismi Osmanlı Devleti döneminde Terkemiş'tir. Bu isim yörede yaşayan Tirkemiş veya Dirkemış olarak adlandırılan Yörük grubu ile ilgili olduğu gibi Burdur ve çevresi Terkemiş Yöresi olarak bilinir (Sarı, 2018: 245).

Ayrıca Burdur ve Isparta hattı Teke Yörüklerinin yaylak alanı olup Teke Yöresi kültürünün geniş alanlara taşınmasında bunların önemli rolleri vardır. Bu yörelerde Yörük nüfusunun tarihi süreç içerisindeki yoğunluğu ve yaylak kışlak ilişkileri boyutu ile zaten ortak Türk kültür değerlerine sahip oluşları bir zenginlik olarak varlığını korur.

KAYNAKÇA

Agacanov, S. G. (2013). *Oğuzlar*. (Çev. E. N. Necef, A. Annaberdiyev), İstanbul: Selenge Yayınları.

Ahmed Refik. (1340/1924). "Fatih Zamanında Teke İli". *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, 2(79): 65-76.

Ahmed Vefik Paşa. (1293/1876). *Lehce-i Osmânî*. 1, İstanbul: Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye Yayını.

Ahmet Vefik Paşa. (2000). *Lehce-i Osmânî*, (Yay. Haz. Recep Toparlı), Ankara: TDK Yayınları.

Ak, M. (2008). "20. Yüzyılda Serik'te Yörükler". 20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Bildirileri, 22-24 Kasım 2007, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları, (I): 278-296.

Ak, M. (2010). Antalya'da Yörükler ve Yörük kültürü. *Dünden Bugüne Antalya*, (2), (332-347). Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Ak, M. (2015). *Teke yörükleri (1800-1900)*. Ankara: TTK Yayınları.

Akbayar, N. (2003). *Osmanlı yer adları sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ali. (1340/1924). "Teke Emareti". *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, 2(79): 77-84.

Amadi. (1891). *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi*. 1, (Ed. R. de Mas Latrie), Paris: Imprimerie Nationale.

- Armağan, A. L. (2006). "XVI. Yüzyıl'da Antalya". Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 97-115.
- Atabeyli, N. K. (1940). "Teke (Antalya) Yürükleri Hakkında Notlar". *Türk Tarih-Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, (IV): 213-222.
- Atalay, İ. (2015). "Teke Yarımadasının Genel Coğrafi-Ekolojik Özellikleri", Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Ş. Kazan Nas), (I): 561-579.
- Çelik, Ş. (2011). "Teke-ili". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, (40): 344-347.
- Çine, H. (2015). "Teke Yöresi Halk Kültürünün Milli Kültür Açısından Değeri". Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Ş. Kazan Nas), (I): 797-799.
- Darkot, B. (2001). "Antalya". *İslam Ansiklopedisi*, Eskişehir: MEB Yayınları, (1): 459-462.
- Dinar, T. (2015). "Teke Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri". Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Ş. Kazan Nas), (I): 283-289.
- Dilek, K. (2010). "Şerefeddin Ali Yezdî". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, (38): 550-552.
- Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî. (2004). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*. I, (Çev. A. S. Aykut), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ebülgazi Bahadır Han. (t.y.). *Şecere-i Terakime (Türklerin Soy Kütüğü)*. (Yay. Haz. M. Ergin), Tercüman 1001 Temel Eser.

- Emecen, F. (1991). "Antalya". Diyanet İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, (3): 232-236.
- Eröz, M. (1986). "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları". *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, (12): 39-42.
- Erten, S. F. (1955). *Tekelioğulları*. Hüsnütabiat Basımevi.
- Eşşeyh Ebû'l-Abbas Ahmed El-Kalkaşendî. (1915). *Subhû'l-A'sa*. (5), Kahire: Matbaaü'l-Mısıriye.
- Evliya Çelebi. (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. (Haz. S. A. Kahraman), 1/9, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İbn Bîbî. (2015). *Selçuknâme*. (Terc. M. H. Yinanç, Haz. R. Yinanç, Ö. Özkan), İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- İpşirli, M. (2001). "Kalkaşendî". Diyanet İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, (24): 263-265.
- İzbırak, R. (1992). *Coğrafya terimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Karaca, B. (2002). *XV. ve XVI. yüzyıllarda Teke sancağı*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Kesik, M. (2006). "Antalya'ya Yapılan İlk Akınlar ve Şehrin Selçuklu Hakimiyeti Altına Girmesi". *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1-8.
- Kırzioğlu, F. (1995). "Türkistan ve Anadolu'da Teke Türkmenleri". 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu

Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, 115-131.

Koca, S. (2012). *Anadolu beylikleri tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Kofoğlu, S. (2006). *Hamidoğulları beyliği*. Ankara: TTK Yayınları.

Kofoğlu, S. (2011). "Tekeoğulları". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, (40): 348-350.

Leontios Makhairas. (1932). *Recital Concerning The Sweet Land Of Cyprus Entitled 'Chronicle'*. (Ed. R. M. Dawkins), I, Oxford: At The Clarendon Press.

Lezina, L.N. ve Superanskaya, A.V. (2009). *Bütün Türk halkları*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Mehmed Neşrî. (1949). *Kitâb-ı Cihan-Nümâ*. I, (Haz. F. R. Unat, M. A. Köymen), Ankara: TTK Yayınları.

Merçil, E. (1997). *Müslüman-Türk devletleri Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.

Mevlânâ Şerefü'd-din Ali Yezdî. (1888). *Zafernâme*. 2, (Neşr. Mevlî Muhammed İlahdâd), Kalküta.

Necef, E. N. ve Annaberdiyev, A. (2003). *Hazar ötesi Türkmenleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Saraçoğlu, H. (1968). *Akdeniz bölgesi*. III/1, İstanbul: MEB Yayınları.

Sarı, S. (2018). "XVI. Yüzyılda Tirkemiş Yörükleri". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20): 244-262.

- Sofyalı Ali Çavuş. (1992). *Sofyalı Ali Çavuş kanunnamesi*. (Haz. M. Sertoğlu), İstanbul: Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Strambaldi. (1893). *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi*. 2, (Ed. R. de Mas Latrie), Paris: Imprimerie Nationale.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) tarihleri-Boy teşkilatı destanları*. İstanbul: TDAV Yayınları.
- Sümer, F. (2001). "Teke veya Tekke". İslam Ansiklopedisi, Eskişehir: MEB Yayınları, (12/1): 123-124.
- Şemseddin Sami. (1891). *Kâmûsu'l-a'lâm*. (Ed. Mihran), 3, İstanbul: Mihran Matbaası.
- Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömerî. (2014). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l Ebsar)*. (Çev. D. A. Batur), İstanbul: Selenge Yayınları.
- Şikârî. (2005). *Karamannâme*. (Haz. M. Sözen, N. Sakaoğlu), İstanbul: Karaman Valiliği – Karaman Belediyesi Yayınları.
- Tekindağ, Ş. (1977). "Teke-Eli ve Teke-Oğulları". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, (7-8): 55-94.
- Tekindağ, M. C. Ş. (2001a). "Teke-Eli veya Teke-İli". İslam Ansiklopedisi, Eskişehir: MEB Yayınları, (12/1): 124-128.
- Tekindağ, M. C. Ş. (2001b). "Teke-Oğulları". İslam Ansiklopedisi, Eskişehir: MEB Yayınları, (12/1): 128-133.

- Tızlak, F. (2006). "Teke Eli'nde Sosyal Karışıklıklar". Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 27-50.
- Tızlak, F. (2010). "Türk Hakimiyetinde Teke Yöresinin Sosyal Tarihi (XX. Yüzyıla Kadar)". *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, (1): 153-163.
- Togan, A. Z. V. (1981). *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Turan, O. (1996). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Turan, O. (1997). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Türkay, C. (2005). *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Uzunçarşılı (Uzunçarşılıoğlu), İ. H. (1933). "Teke Oğulları". *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, (1): 95-98.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1982). *Osmanlı tarihi*. I, Ankara: TTK Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu devletleri*. Ankara: TTK Yayınları.
- Üçok, B. (1955). "Hamitoğulları Beyliği". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1): 73-80.

- Ünal, M. A. (1996). "XV. ve XVI. Yüzyılda Teke Sancağında Cema'at ve Aşiretler". Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (2): 221-238.
- Üstüner, H. (2015). "Türkiye Hayvancılığında Teke Yöresi Deseni". Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Ş. Kazan Nas), (II): 1583-1586.
- Veren, E. (2015). "Teke Yöresinde Pazar Duası Ritüeli". Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Ş. Kazan Nas), (I): 407-430.
- Yazıcızâde Ali. (2009). *Tevârîh-i Âl-i Selçuk*. (Haz. A. Bakır), İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yıldız, G. ve Kazan, Ş. (2009). "Teke Yöresinin Merkezi Burdur Halk Kültürü ile Müziğinden Esintiler". *Turkish Studies*, 4(8): 1691-1733.
- Yücel, Y. (1991). *Anadolu beylikleri hakkında araştırmalar*, I, Ankara: TTK Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Turkish domination in Teke district begins with the conquest of Antalya on 5 March 1207. The city is taken out of hand for some time, but it is taken back on 22 January 1216, and definitive dominance is ensured. Turkey Seljuk State's authority was damaged in Anatolia after it was defeated by Mongol in the 1243 Köseadağ War. While Mongol pressure was being increased in Anatolia, Turkey Seljuk State was weakened and its impact on Teke district was also decreased. Upon this development, Dündar Bey, who was the Bey of the Hamidogullari, conquered Antalya between the years 1317 and 1318 and handed over the city to his brother Yunus Bey. Thus, the dominance of the Teke branch, which lasted

for a century, had been started in the city of Antalya which had been passed to Hamidogullari.

During this period, the region which began to be called as Teke province was passed under the rule of the Ottoman State in 1390, the period of Yıldırım Bayezid. However, it was lost in 1402 because of a shock lived in Ankara War. After that, in 1423, in the period of the Second Murad, definite dominance was achieved. It was organized as a sanjak and tied to the Beglerbegi of Anatolia. The geographic area which is surrounded by the Mediterranean in the south, the Taurus mountain range in the north, the Köprüçayı in the east and Eşen stream in the West, determines the natural boundaries of the Teke sanjak. The framework of the civil administration is also drawn according to these geographical conditions. Teke sancak is bounded by Manavgat district tied to Alaiye sanjak in the east, Megri (Fethiye) district tied to Menteşe (Mugla) sanjak in the west, Hamid (Isparta) sanjak and Terkemış (Burdur) sanjak in the north.

There are different opinions about the name of Teke. It is known that the Antalya branch of Hamidogullari started to be known as Teke province during the reign of Emir Mübârizü'd-din Mehmet Bey, who was also known as Teke Bey. It is also known that the name Teke was related to the Teke Turkmens in Turkistan geography. The region of Antalya was called as Teke province because of the Teke Turkmens settled down by the Turkey Seljuk Rulers, after the conquest of Antalya. Moreover, after that, it is stated that the governors appointed to Antalya were named as Teke Bey.

It is referred that Teke Turkmens with their Bey declared their independence after the collapse of Turkey Seljuks and they became a branch of Hamidogullari in Antalya surroundings. Based on the region, they were named as Tekeogullari and their Bey was called as Teke Bey.

Beside this dilemma related to the Teke name, there are uncertainties about where the region is geographically. It is a serious discussing issue to name the region from Antalya Bay to Eşen Stream as Teke region in the context of region concept. Trying to determine a region name by ignoring historical geography does not overlap with physical geography. Terkemiş sanjak is a sub-region of Teke and can be associated with culture geography of Teke region. But, to call the Terkemiş region as Teke region is a historical mistake.

In addition, how the name of Teke Region Symposium, conducted in the past years, was given in the past years is not clear. When the papers presented in the symposium were examined, the boundaries of Teke region could not be fully drawn. With a popular approach, the center of the Teke region was shown as Burdur. No sources of historical geography and history of the region have been taken into account.

Where can Serik, which is also known as “Teke Karahisarı” as well as Teke region, and Teke Sanjak be placed in the region? In the region, this situation is the clearest evidence of considering the western part of the Gulf of Antalya and neglecting its eastern part. The name of Teke has been living in the region for a long time. The Yoruks, who are inhabited between Serik and Antalya, and who live in the highlands of Anamas in summer, still use the name of Teke for Antalya and Serik. Teke, in a sense, refers to the coastal region in their language. For the coast, the inhabitants living in the west of the gulf use the word “Seyil” and the ones living in the east use Teke. The inhabitants of Manavgat also name the Serik region starting from Köprüçayı Stream as Tekeliler.

It is also stated that Teke region has been spread from Bucak plain to the beyond of Akseki. The inhabitants of Tefenni and Burdur, who describe the region as “Hamid Eli”, name the places of the Chain Mountains near of them

from Bucak, Elmalı, and Korkuteli to Antalya as Teke pit. They consider Teke as coast, their own side as highlands. In this context, the region was accepted as Teke in the mind of Burdur inhabitants.

In terms of physical and historical geography, the definition and boundaries of Teke region are clear. It covers the natural boundaries of Teke Sanjak which was formed after the Ottoman Empire. According to everyone, a definition of the Teke region cannot be made. A geographical location cannot be named haphazardly and aimless. The name of Teke region is directly related to the stamping the identity of Turk to the region, and the tradition of naming, and as well as the historical ties with the Teke Turkmens.

Resim 1. Burdur Girişindeki Teke Heykeli.

Foto: 03.11.2018, Burdur.